

BOHDAN SLIVKA. Preschool children' christian ethics formation at the end of the XXth – the beginning of the XXIst centuries: generalization of the opportunities of using the historical experience.

The conceptual approaches to the preschool children' Christian ethics formation in the period of Ukrainian independence have been substantiated. The main determinants of pastoral work with preschool children (anthropology of pastoral care, pastor psychology, pastor pedagogy, preschool education, family education, liturgian chant, etc.) have been determined. The factors influencing the development of preschool children' Christian ethics formation (ideological, philosophical and cultural, scientific and pedagogical, theological, social and economic, educational, organizational and methodological as well as information and technological) have been singled out. The periodization of the development of preschool children' Christian ethics formation in the pastoral pedagogy of the late XX and the beginning of the XXI century has been proposed. The period of 1991–1999 is characterized by national preschool education formation, setting the concept and basic component of preschool education and introduction of National program titled “Children of Ukraine” considering the revival of religious education against the background of the Soviet Union period past bans. The period of 2001–2009 is defined as the formation of the legislative basis for preschool education, the development of new educational and training programmes for preschool children and the creation of the basic child development programme “I am in the World” with the official introduction of Christian education and aiming at the development of Christian ethics of preschool children. The period of 2010–2013 is characterized by the development of preschool education as an independent branch of Ukrainian pedagogy on the basis of Christianity implementing a new version of the Basic component of preschool education in Ukraine and an updated programme “Child” aiming at the upbringing and education of children from 3 to 7. The period of 2014–2017 is dedicated to the development of Christian ethics, taking into account significant social changes in the context of a new version of “I in the World” programme and the draft Concept of the Development of Education of Ukraine for 2015–2025 years. The main trends in the development of Christian ethics of preschool children by means of pastoral work in Ukraine (such as the involvement of clergy in family education, engagement of pastors in preschool children moral education, formation of educational process on the basis of national values, strengthening of religious orientation of preschool children education and the integration of general and religious educational programmes in the formation of preschool children morality, etc.) have been found out. The specific methods of the preschool children' Christian ethics formation as a generalization of the opportunities of using the historical experience of the studied period have been offered.

Keywords: christian ethics, preschool children, historical experience, pastoral work, the end of the XXth – the beginning of the XXIst centuries.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-144.2019.22>

УДК 378.091:159-051

Степаненко Л. М.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З МАРГІНАЛЬНИМИ СОЦІАЛЬНИМИ ГРУПАМИ

У статті розглядаються особливості професійної спрямованості у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами. Задля формування об'єктивних основ якісної професійної підготовки фахівців, було проаналізовано основні положення концепції підготовки майбутніх психологів.

Визначити головні аспекти формування професійної спрямованості у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами можливо лише при детальному розкритті поняття “професійна спрямованість”. Саме тому, нами було проаналізовано поєднання складових у даному понятті.

Було визначено, які дидактичні вимоги необхідно застосовувати під час проведення аудиторних занять, з огляду на те, що це може підвищити технологічність у процесі застосування вмінь та навиків.

Подано шляхи реалізації професійної спрямованості підготовки майбутніх психологів. Таким чином, визначено необхідність організації навчального процесу, завдяки якому у студентів має формуватися певна вмотивованість у необхідності засвоєння знань. Також проаналізовано, що пізнавальний інтерес є важливим фактором підвищення ефективності професійної підготовки студентів, а зв'язок змісту навчання з практикою стає підґрунтям для подальшої мотивації.

Нами було здійснено якісний аналіз сфери застосування соціально-професійних знань випускниками психологами і визначено, щонайменше, п'ять основних сфер.

Визначено, що професійна підготовка має здійснюватися за принципом від простого до складного, від абстрактного до конкретного, а також обґрунтовано суть такої підготовки.

Для забезпечення професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами ми сформуваємо план реалізації професійної спрямованості студентів.

Реалізація такої підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами вимагає аналіз та вдосконалення навчальних програм, підготовку навчально-методичної літератури з дидактичними матеріалами, тощо.

Відповідно до вищезазначеного сформовано стислий обґрунтований висновок.

Ключові слова: соціальна взаємодія, професійна спрямованість, зміст професійної підготовки, зміст навчання, маргінальні соціальні групи.

Одна з головних проблем підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами – створення загальноприйнятої методики формування компетентності фахівця і визначення засобів її реалізації. Основні труднощі, як відмічають дослідники, полягають у тому, що компетентність є багатофункціональним поняттям, для її формування необхідне модернізоване навчальне середовище, яке дозволяє змодельовувати реальну ситуацію, а також ефективні засоби контролю діяльності студента у цьому середовищі.

Ми упевнені, що підготовка майбутніх студентів повинна здійснюватися на засадах динамічності, відкритості та гнучкості, застосовувані методики мають бути різноманітними та дієздатними [12].

Переорієнтація на встановлення професійної взаємодії у майбутній фаховій діяльності має стати основою структури і змісту професійної підготовки студента.

На сьогодні у закладах вищої освіти відчутна тенденція до скорочення годин аудиторних занять з усіх дисциплін. Загальна кількість годин, як правило, залишається постійною за рахунок тих, що відводяться навчальними планами на самостійне опрацювання матеріалу, який вивчається. Цю тенденцію можна прослідкувати, порівнюючи навчальні і робочі плани. Уведення, згідно Болонського процесу, кредитно-модульної системи в навчальну модель підготовки студентів України дійсно передбачає скорочення аудиторних занять і перенесення вивчення матеріалу на самостійну роботу студентів. Виникає суперечність між переходом освіти на новий рівень, де самостійна робота має займати більший відсоток, ніж аудиторна, і неспроможністю студентів самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал [1].

Ми вважаємо, що спочатку треба змінити підходи до розробки змісту й організації навчального процесу фахових дисциплін, який має бути спрямованим на набуття не тільки якісних знань, стійких вмінь і постійних навичок з дисциплін, а й на підготовку майбутніх психологів до діяльності з

реалізації особистістю соціальних зв'язків у певному середовищі.

Метою даної статті є з'ясування аспектів формування професійної спрямованості у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами.

Головним завданням у теорії і практиці професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами полягає у професійній спрямованості викладання дисциплін.

Ми погоджуємося з думкою учених [14; 16], які розглядають поняття "професійна спрямованість" у поєднанні трьох складових: предметної, соціальної і психолого-педагогічної.

Предметна складова є основною, оскільки дає інформацію студентам, яка необхідна їм у майбутній роботі. Вона повинна бути наповнена фахово-орієнтованим змістом, а також відповідати завданням практичної діяльності.

В освітньому процесі практика підтверджує теоретичну та наукову сутність викладання навчальних дисциплін під час аудиторних занять. Навчальні дисципліни характеризуються не тільки теоретичним змістом, але й мають відповідати майбутнім практичним умінням фахівців. Зміст підготовки має розглядатися не як система навчальних дисциплін, розташована у певній структурі освіти фахівця, а як предмет навчальної, мегапрофесійної та соціально-професійної діяльності. Завдяки такій постановці проблеми, студент-психолог матиме дієву позицію, що забезпечуватиме реалізацію функцій у майбутній діяльності.

Реалізувати свої функції майбутній психолог зможе, якщо під час проведення аудиторних занять будуть застосовані дидактичні вимоги до навчального процесу. Це призведе до підвищення технологічності у процесі застосування умінь та навиків.

Тому під час навчальної діяльності, у процесі прослуховування лекції чи опрацювання семінарського заняття просто необхідно проектування умов і динаміки майбутньої діяльності, робочих стосунків і взаємодій фахівців (наприклад, ділові ігри). Наприклад, нами часто відводиться п'ять хвилин в кінці лекційного заняття для проведення міні-гри на задану тематику, як от: "Клієнт не хоче слухати Вас, а хоче тільки висловитись", "Клієнт прийшов випадково", "Клієнт прохає у Вас гроші" тощо. Якщо у групі є студенти, які вже стикалися з фаховою діяльністю, наприклад працівники соціальних служб, то на їх розсуд проводиться та чи інша рольова гра.

З переходом від однієї базової форми організації діяльності до іншої і наближенням до кінця навчання студенти отримують все більш розвинену практику застосування отриманих знань у функції засобу регуляції власної діяльності. Знання несуть певне смислове навантаження, що обумовлює комплекс пізнавальних і професійних мотивів та інтересів студента. Задоволеність спеціальністю є своєрідним показником організації навчального процесу. Перехідними формами виступають практичні та лабораторні заняття, спецкурси.

Знання, набуті під час навчально-професійна діяльності закріплюються у

науково-дослідній роботі студентів при написанні рефератів, курсових, дипломних, а також під час виробничої практики.

Таким чином, у теорії і методиці професійної освіти реалізується підготовка до професійної спрямованості особистості. Її основу становлять психолого-педагогічні засади. Професійна спрямованість особистості має інтегровану властивість, яка визначає ставлення людини до обраної професії, впливає на процес оволодіння професією, на підготовку до майбутньої практичної діяльності, а також указує на її успішність в майбутньому. Структура професійної спрямованості особистості являє систему потреб, інтересів, мотивів, певних вмінь і навичок, котрі сприяють набуттю у майбутніх фахівців самостійного бажання і намагань до постійного удосконалення знань, до постійного професійного зростання.

До професійної підготовки органічно входить соціальний зміст освіти. Завдяки соціальній спрямованості підвищується рівень компетентності студента-психолога, його здатність до виконання цілісної професійної діяльності, власний рівень розвитку особи, який є результатом успішної чи неуспішної навчальної діяльності. Усе це залежить від індивідуальних особливостей, власної активності, зацікавленості у процесі пізнання, способів спілкування з викладачем та іншими студентами. Отже, зміст професійно-соціального навчання повинен реалізовуватись через такі форми діяльності учасників навчального процесу, які дозволяють здійснити перехід від теоретичного до технологічного, до реальної професійної діяльності.

Перехід від навчально-технологічної до професійної діяльності забезпечується поступовим переходом мотивів та цілей – з навчальних до професійних. Такий перехід залежить від дидактичних умов забезпечення навчальної, наукової і практично-професійної діяльності студента-психолога. Підготовка студента отримує свою реалізацію у процесі навчання теорії і практики при послідовному моделюванні професійного навчання у приватному закладі вищої освіти. Забезпечення неможливе без цілісності змісту майбутньої професійної діяльності психолога.

Учені Г. Е. Гнітецька, І. Б. Гріншпун та інші однією з умов підвищення ефективності під час вивчення базових дисциплін вважають таку організацію навчального процесу, завдяки якій у студентів формується внутрішня вмотивована необхідність у засвоєнні знань [3; 6].

Цільова мотивація визначає професійну діяльність людини, вона є джерелом активності фахівця й умовою ефективного оволодіння знаннями, вміннями і навичками. Пізнавальна мотивація, на думку вчених, визначається бажанням інтересом і зацікавленістю своєю майбутньою діяльністю, що сприяє ефективності процесу навчання [12] у закладі вищої освіти.

На нашу думку, важливим фактором підвищення ефективності професійної підготовки студентів є їхній пізнавальний інтерес, який може бути узгоджений з іншими інтересами під час освітнього процесу. Вони, як правило, пов'язані з його бажанням стати дипломованим фахівцем. А оскільки абітурієнт може подавати сьогодні документи одразу у кілька вищих

навчальних закладів, то можна зробити висновок, що вчорашніх випускників шкіл та їхніх батьків турбує майбутній соціальний стан. Студента ніхто не може примусити навчатися, його необхідно захопити, зацікавити, створити умови, раціонально організувати освітній процес [2].

Сформувати професійний інтерес до майбутньої діяльності можливо лише за умови формування пізнавального інтересу, який здійснюється поетапно – від нижчого його рівня до вищого; від простої цікавості – до епізодичного інтересу і далі до стійкого пізнавального інтересу. Під час аудиторного навчання та виконання самостійної роботи студент свідомо виконує завдання, використовує додаткову літературу, опрацьовує необхідний матеріал, виявляє здатності до пошукової наукової роботи [13; 15].

Ми упевнені, що професійна спрямованість особи має вроджені задатки. У той же час вона виховується, спочатку в сім'ї, потім формується під впливом соціально-економічних, психологічних і педагогічних факторів. Тому процес професійної підготовки фахівців спрямований на управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, він є основою розвитку професійної спрямованості фахівця.

Чільне місце у процесі підготовки займає зв'язок змісту навчання з практикою. Зміст навчання включає конкретні можливості для розвитку професійної спрямованості, котрі сприяють дифузії нової інформації, нових знань із вже набутих, із життєвим досвідом студентів. Зміст навчальної підготовки має можливість сприяти розвитку інтересу до обраної професії. Отже, психолого-педагогічна складова професійної підготовки повинна формувати особистість фахівця. Базові дисципліни мають широкі можливості для розвитку зацікавленості студентів і до навчання, і до роботи. Наприклад, під час викладання дисципліни "Психологія праці" на третьому курсі, ми свідомо застосовуємо гру-дискусію "Заробітна плата працівників". Ми передбачаємо, що у майбутньому більшість клієнтів наших сучасних студентів, в майбутньому – психологів, будуть стикатися саме з намаганням клієнтів поскаржитися саме на цю сторону їхніх проблем і у подальшому діалозі маніпулювати керівником, шантажувати його звільненням з роботи, особливо, якщо це працівник високої кваліфікації. Тому метою нашого заняття є активізувати у свідомості студентів необхідність осмислення проблеми справедливості і несправедливості в оцінці праці різних фахівців. Ми підкреслюємо, що психолог повинен співпрацювати не тільки з підлеглими, але й керівниками структурних підрозділів, висловлювати різноманітні побажання щодо покращення умов праці, її оплати, а також соціального становища працівників та їхніх сімей.

Отже, зміст поняття "професійна спрямованість" передбачає ті знання і вміння, які необхідні у процесі освоєння конкретних технологічних навичок. Тому що праця психолога має ще і соціальну складову, що включає різноманітні стосунки людей у середовищі та суспільстві в цілому. Майбутні психологи закладів вищої освіти у процесі підготовки, згідно вимог Болонського процесу, повинні опанувати цю складову – вміння встановлювати взаємодію з

маргінальними соціальними групами.

Професійна освіта, як зазначає С. У. Гончаренко – це підготовка в навчальних закладах фахівців різних рівнів кваліфікації до трудової діяльності в одній з галузей народного господарства, науки, культури, невід’ємна складова частина єдиної системи народної освіти. Зміст професійної освіти включає поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці; прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь; формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності. Термін “професійна освіта” розуміють і як сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу працювати спеціалістом вищої, середньої кваліфікації [4]. Як бачимо, професіоналізм і професійна освіта тісно переплітаються за своїм поняттєвим змістом.

Під професіоналізмом людини розуміють не тільки систему професійних знань і вмінь, а й сукупність якостей фахівця: інтелектуальні і ділові здатності, організаційні знання, вміння і навички. В сучасних умовах фахівець повинен мати якості творчого працівника, бути професійно мобільним, конкурентно здатним на ринку праці, мати бажання до постійного професійного зростання, самоосвіти і самовдосконалення. Але без глибокого опанування знаннями, основами науки, системи умінь і навичок, всебічного розвитку особистості досягти неможливо. Тобто, соціальна спрямованість професійної освіти очевидна. Досягти її можна лише включаючи у навчальні дисципліни модулі з навчання студентів встановлювати взаємодію з маргінальними соціальними групами у закладі вищої освіти.

Готуючи майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, ми визначили сфери застосування соціально-професійних знань випускниками-психологами закладу вищої освіти: 1) освіта (вища, навчання дорослих), професійно-технічна освіта, тобто професійно-педагогічна сфера; 2) охорона здоров’я та соціальна допомога; 3) соціальна допомога (із забезпеченням проживання, без забезпечення проживання), тобто соціально-допоміжна сфера; 4) діяльність у сфері спорту та 5) індивідуальні послуги.

Для підготовки до професійно-педагогічної сфери найбільш активно впливають наступні форми навчання: спеціальні лекції з метою розкриття особливостей встановлення взаємодії з маргінальними соціальними групами; бесіди з історії психології, соціальної психології, педагогіки, соціальної допомоги особистості (про особливості застосування психологічних форм у різноманітних ситуаціях); індивідуальні або групові форми роботи по удосконаленню спеціальних вмінь; творча праця з розробки міні-тренінгів, уявних бесід з клієнтами; рецензування відеофільмів на задану тематику з індивідуальною оцінкою студентів; створення різноманітних ситуацій із самоаналізом студентів; виступи студентів у рольових ситуаціях (при приватній співбесіді, співбесіди з групою дітей та молоді, консультування сімей), виконання функцій провідного консультанта у закладі загальної середньої освіти; організація роботи у соціальній службі до різноманітних свят; вивчення

досвіду роботи колег тощо.

У сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги багато форм діяльності тісно взаємопов'язуються із спеціальними, які характерні тільки для цієї сфери діяльності: проведення психологічних тренінгових занять з людьми різних категорій, як от діти у притулку, школі соціальної реабілітації (з неповнолітніми правопорушниками), бесіди з дітьми-сиротами – вихованцями інтернатних закладів, дітьми-біженцями та їхніми сім'ями, допризовною молоддю у військкоматах.

До соціально-допоміжної сфери відносяться наступні форми: участь у волонтерських акціях, допомога співробітникам соціальних служб при проведенні свят, проведення різноманітних акцій (наприклад, збір речей для дітей інтернатів, допомога співробітникам притулку, допомога у спеціалізованих центрах для дорослих тощо).

До діяльності у сфері спорту відносяться такі форми, як психологічна допомога спортсменам, що програли, консультування їхніх сімей, реабілітація спортсменів засобами соціально-рольових ігор тощо.

До діяльності у сфері індивідуальних послуг відносяться такі форми, як консультативна допомога усім категоріям населення, особливо тим, що потрапили у несприятливі ситуації, сімейні консультації, допомога у налагодженні соціальних контактів особам, що відбули ув'язнення, їхнім сім'ям, жінкам при МП, пенсіонерам тощо.

Зміст професійної підготовки потребує відтворення будь-яких ситуацій в які можуть потрапити психологи. Тому під змістом підготовки майбутнього психолога для встановлення взаємодії з маргінальними соціальними групами у своїй професійній діяльності ми розуміємо систему психологічних, соціальних та педагогічних знань, практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійних функцій психолога в умовах сучасного економічного простору.

Вивчаючи концепції українських учених [5: 8; 10] з визначення поняття професійної спрямованості навчання у закладі вищої освіти, ми спираємось на таке визначення професійної спрямованості базових дисциплін, яке під організацією навчального процесу розуміє:

а) забезпечення підготовки студентів з врахуванням стандарту теоретичних знань, вмінь і навичок з предметів всіх циклів;

б) формування теоретичних знань і вмінь, що сприяють засвоєнню профільних дисциплін, оволодінню фахом, застосуванню набутих знань у різних умовах майбутньої практичної діяльності з урахуванням змін соціально-економічного характеру;

в) сприяння студентам у розвитку ціннісного ставлення до обраної професії психолога, формуванню інтересу до подальшого підвищення власної кваліфікації.

Тому викладання повинно відбуватись від простого до складного, від абстрактного до конкретного. Суть такої підготовки полягає в тому, що

– всі поняття засвоюються поступово, виходячи з необхідності даного предмету;

- теоретичні знання випереджають подачу конкретних знань, заснованих на практичній діяльності;
- при подачі матеріалу підкреслюється загальний зв'язок предметів, визначаючи загальний об'єкт та конкретний предмет;
- протягом всієї підготовки майбутнього психолога застосовуються такі практичні дії, через які можна відтворити професійну ситуацію;
- підготувати майбутнього фахівця-психолога до проектування – навчити передбачати результати власної діяльності.

Спираючись на дослідження учених [7; 9; 11], ми пропонуємо реалізувати професійну спрямованість підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами наступним чином:

1. Зробити уточнення змісту навчальних предметів шляхом уведення модульних розділів, включивши до кожної дисципліни модуль із підготовки студентів до соціальної взаємодії. Такі розділи модулів дисциплін матимуть подальше застосування у спеціальних курсах та дисциплінах спеціальності. Таким чином професійна підготовка майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами відповідатиме професійній спрямованості навчального матеріалу. Практичний матеріал буде підкріплюватися теоретичним матеріалом, наводитимуться приклади із спеціальних дисциплін, майбутньої професії, тісніше встановлюватиметься міжпредметний зв'язок з іншими дисциплінами.

2. На семінарських заняттях, при виконанні практичних робіт обов'язково, наскільки це можливо, поряд з розв'язуванням стандартних психологічних ситуацій, розв'язувати соціальні завдання.

3. У процесі розв'язання соціальних завдань використовувати практичні навички розв'язання, змодельовані раніше. Розглядати різні методи вирішення соціальних завдань у процесі поступового викладання логічно пов'язаного теоретичного матеріалу.

4. Обов'язково робити висновки після отримання результату вирішення соціальних завдань з точки зору клієнта, виробництва тощо.

Використання саме такого підходу у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, допомагає вирішувати й інші проблеми закладу вищої освіти, а саме – теоретичної підготовки, набуття вмінь розглядати рішення за допомогою інноваційних практик, правильно формулювати висновки; допомагати змотивувати інтерес до майбутньої професії шляхом необхідності опанування дисциплін, формувати професійну спрямованість у студентів; активізувати самостійну роботу.

У процесі підготовки студентів у закладі вищої освіти існує нерозривний зв'язок між навчанням професійному мисленню та способом мислення від абстрактного до конкретного. Саме за такої умови можна сформулювати професійне мислення, що дозволяє вникати до суті проблеми та нестандартно вирішувати поставлені завдання.

Підкреслимо, реалізація саме такої підготовки майбутнього психолога до взаємодії з маргінальними соціальними групами вимагає ретельного аналізу і

удосконалення робочих навчальних програм, високоякісної підготовки навчально-методичної літератури з дидактичними матеріалами тощо.

Сучасний стан підготовки до професійної діяльності вимагає навчити студентів раціональним прийомам розумової діяльності, що необхідні для успішної організації їхньої самостійної роботи, набутті навичок спілкування з метою їхнього ефективного використання під час роботи.

Самостійна робота студентів, згідно вимог Болонського процесу, повинна займати сорок відсотків навчального часу. Тому постає необхідність навчити психологів самостійно здобувати інформацію, формування знання та уміння. Цього від них вимагає багатогранність варіантів сучасного світу, яка детермінує якісні та кількісні показники трудової діяльності. Наприклад, для того, щоб "виміряти" соціальне довілля клієнта, потрібні знання не тільки з психології, але й філософії, політології, менеджменту тощо. Фахівець повинен уявляти, як впливають на життєдіяльність індивіда не тільки його зовнішні фактори (відсутність роботи, сім'ї, друзів), але і внутрішні, тобто чи готовий він сам змінити своє життя, чи готовий, за допомогою ззовні, встановлювати нові соціальні зв'язки, прийняти інші правила життєдіяльності, ніж ті, до яких він звик. У цьому випадку прояв суб'єктивного фактору обмежується чинниками зовнішнього впливу і підтримується здебільшого процесами матеріального відтворення, механічним тиражуванням і копіюванням чужих авторитетів. Ще більш своєрідним є індиферентне відношення до основних правил-зобов'язань, що надають морального змісту діяльності людей. Таке відношення розкриває соціальні зв'язки, деформує діалогічний вимір соціуму і, нарешті, позбавляє індивіда самоідентифікації [1].

Спрямованість у підготовці студентів до взаємодії з маргінальними соціальними групами повинно виявлятися вже у першому-другому семестрах навчання. Це пояснюється тим, що у суспільстві наявні диспропорції представництва різних соціальних груп, з якими доведеться стикатися психологу. Готуючи до такої роботи, виявляючи значущість впливу різних чинників на процеси інтеграції і диференціації, що відбуваються у країні, слід мати на увазі, що мова йде про різно орієнтовані групи населення, з різним життєвим самовизначенням. Для багатьох сучасників головним диференціюючим фактором є соціальне походження. Воно, по суті, зберігає роль основи на всіх етапах життєвого самовизначення людини і визначає конкретне місце в соціальній структурі суспільства.

Висновок. Усе вище викладене, дозволяє нам зробити висновок про те, що найбільш ефективним є такий варіант підходу до формування професійної спрямованості у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, за яким підготовка студентів починається з теоретико-самостійної роботи. При такому підході, майбутній психолог заздалегідь отримує інформацію, що потрібно буде засвоїти, а потім він отримує базову інформацію в аудиторії. На наших заняттях ми пропонували студентам ознайомитися із наступним матеріалом і дійшли висновку, що 78% у наступному засвоюють більше базової інформації, ніж ті, яким ми не давали

подібного завдання. У цьому випадку підготовка стає творчою й активною, взаємною, оскільки під час аудиторних занять торкаються питань, які не зрозумілі, проводяться міні-дискусії.

Для такого варіанту підготовки необхідно мати повноцінні підручники та навчально-методичні посібники, в яких цілісно викладено навчальний матеріал.

Особливе місце займає вибір комп'ютеризованого програмного забезпечення. Під час аудиторних занять, на семінарських та лабораторних, нами планується можливість формування зворотного зв'язку. Плануючи його використовувати у навчальному процесі, потрібно пам'ятати, що не завжди психолог матиме доступ до комп'ютера, особливо це стосується сільської місцевості.

Можемо зробити висновок, що під час формування професійної спрямованості у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, теорія повинна навчити вирішувати проблеми клієнтів, давати відповіді їм на запитання майбутнього. Практична частина по своїй суті повинні бути соціально спрямованою, навчити студентів проектувати результати власної діяльності, вирішувати як конкретні соціальні проблеми, так і загальні.

Використана література:

1. Вища освіта України і Болонський процес. Курс лекцій для самостійної роботи майстрів спеціальності 8.050201 "Менеджмент організацій" / укл.: В. Г. Воронкова, О. Є. Швець. Запоріжжя, 2004. 95 с.
2. Гаврилов М. І., Фаріна Я. О. Потенціал студентів як суб'єктів освітнього процесу у вищій школі. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління*: збірник наукових праць ДонДУУ. Донецьк, 2008. Т. ІХ. Вип. 4 (94).
3. Гнитецкая Г. Е. Дидактическая эффективность комплексной системы организации самостоятельной работы студентов младших курсов. Київ: Вища школа. 1990. 150 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с. ISBN 966-06-0002-X.
5. Гребенюк Г. Є. Теоретические и методические основы непрерывного профессионального образования строительно-архитектурного профиля: дис. ... доктора пед. наук: 13..00.04 / Институт педагогики и психологии проф. образования АПН Украины. Київ, 1997. 416 л. Библиогр.: л. 356-399. Затв. 26.03.97 № 6-06/03.
6. Введение в профессию "психолог": учебное пособие / И. В. Вачков, Н. С. Пряжников; под ред. И. Б. Гриншпуна. Москва: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК", 2002. 464 с.
7. Коваленко Е. Э. Дидактические основы профессионально-методической подготовки преподавателей специальных дисциплин: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Институт педагогики и психологии проф. образования АПН Украины. Х., 1999. 407 с. Библиогр.: л. 382-407. Затв. 27.06.2000 № 10-06/6.
8. Ковчина І. М. Підготовка студентів до соціально-правового захисту особистості: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. Й. Капської. Вид. 2-ге, переробл. Київ: НПУ, 2005. 196 с.
9. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядної методології підготовки сучасного вчителя: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2005. 406 арк. Бібліогр.: арк. 367-396. Затв. 12.10.06 № 11-06/9.
10. Ключко А. М. Педагогічні умови формування професійних здібностей вихованців ліцеїв юридичного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2001. 221 с. Бібліогр.: арк. 166-187.

11. Кремень В. Г. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [монографія] / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.; В. Г. Кремень (ред.); АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. Київ : Наукова думка, 2003. 854 с.
12. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 486 с.
13. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Київ : Екс об, 2003. 304 с.
14. Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посібник. Київ : НПУ, 2003. 267 с.
15. Освітня політика: філософія, теорія, практика : монографія / В. П. Андрущенко та ін. ; за ред. д-ра філос. наук, проф., чл.-кор. НАН України, дійсн. чл. НАПН України В. П. Андрущенко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 483 с.
16. Професійна підготовка практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця: теорія і практика : навч.-метод. посіб / за заг. ред. академіка НАПН України В. І. Бондаря, упоряд. проф. О. Я. Митник. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 391 с.
17. Скрипченко О. В., Лисянська Т. М., Скрипченко Л. О. Довідник з педагогіки і психології. Київ, 2000. 216 с.

References:

- [1] Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskyi protses. Kurs lektsii dlia samostiinoi roboty maistriv spetsialnosti 8.050201 "Menedzhment orhanizatsii" / ukl. : V. H. Voronkova, O. Ye. Shvets. Zaporizhzhia, 2004. 95 s.
- [2] Havrylov M. I., Farina Ya. O. Potentsial studentiv yak subiektiv osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli. *Suchasni suspilni problemy u vymiri sotsiologii upravlinnia* : zbirnyk naukovykh prats DonDUU. Donetsk, 2008. T. IX. Vyp. 4 (94).
- [3] Gniteckaya G. E. Didakticheskaya effektivnost kompleksnoj sistemy organizacii samostoyatelnoj raboty studentov mladshih kursov. Kiyiv : Visha shkola. 1990. 150 s.
- [4] Goncharenko S. U. Ukrayinskij pedagogichnij slovník. Kiyiv : Libid, 1997. 376 s. ISBN 966-06-0002-H.
- [5] Grebenyuk G. Ye. Teoreticheskie i metodicheskie osnovy nepreryvnogo professionalnogo obrazovaniya stroitelno-arhitekturnogo profilya : dis. ... doktora ped. nauk: 13.00.04 / Institut pedagogiki i psihologii prof. obrazovaniya APN Ukrainy. Kiyiv, 1997. 416 l. Bibliogr.: l. 356-399. Zatzv. 26.03.97 № 6-06/03.
- [6] Vvedenie v professiyu "psiholog" : uchebnoe posobie / I. V. Vachkov, N. S. Pryazhnikov ; pod red. I. B. Grinshpuna. Moskva : Moskovskij psihologo-socialnyj institut ; Voronezh : Izdatelstvo NPO "MODEK", 2002. 464 s.
- [7] Kovalenko E. E. Didakticheskie osnovy professionalno-metodicheskoy podgotovki prepodavatelej specialnyh disciplin : dis. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 / Institut pedagogiki i psihologii prof. obrazovaniya APN Ukrainy. H., 1999. 407 s. Bibliogr.: l. 382-407. Zatzv. 27.06.2000 № 10-06/6.
- [8] Kovchyna I. M. Pidhotovka studentiv do sotsialno-pravovoho zakhystu osobystosti : navch.-metod. posib. / za zah. red. A. Y. Kapskoi. Vyd. 2-he, pererobl. Kyiv : NPU, 2005. 196 s.
- [9] Kovalchuk V. Yu. Modernizatsiia profesiinoi ta svitohliadnoi metodologii pidhotovky suchasnoho vchytelia : dys. ... doktora ped. nauk: 13.00.04 / Instytut vyshchoi osvity APN Ukrainy. Kyiv, 2005. 406 ark. Bibliogr.: ark. 367-396. Zatzv. 12.10.06 № 11-06/9.
- [10] Klochko A. M. Pedagogichni umovy formuvannia profesiinykh zdibnostei vykhovantsiv litseiv yurydychnoho profilu : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Kharkivskiy derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody. Kh., 2001. 221 s. Bibliogr.: ark. 166-187.
- [11] Kremen V. H. Neperervna profesiina osvita: filosofii, pedagogichni paradyhmy, prohoz : [monohrafiia] / V. P. Andrushchenko, I. A. Ziaziun, V. H. Kremen ta in. ; V. H. Kremen (red.) ; APN Ukrainy, Instytut pedagogiki i psykhologii profesiinoi osvity. Kyiv : Naukova dumka, 2003. 854 s.
- [12] Kuzminskiy A. I. Pedagogika vyshchoi shkoly : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Znannia, 2005. 486 s.
- [13] Loznytsia V. S. Psykhologii i pedagogika: osnovni polozhennia. Kyiv : Eks ob, 2003. 304 s.
- [14] Moroz O. H., Padalka O. S., Yurchenko V. I. Pedagogika i psykhologii vyshchoi shkoly : navch. posibnyk. Kyiv : NPU, 2003. 267 s.
- [15] Osvitnia polityka: filosofii, teoriia, praktyka : monohrafiia / V. P. Andrushchenko ta in. ; za red. d-ra fil. nauk, prof., chl.-kor. NAN Ukrainy, diisn. chl. NAPN Ukrainy V. P. Andrushchenka ; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2015. 483 s.
- [16] Profesiina pidhotovka praktychnoho psykhologa yak konkurentospromozhnoho fakhivtsia: teoriia i praktyka : navch.-metod. posib / za zah. red. akademika NAPN Ukrainy V. I. Bondaria, uporiad. prof. O. Ya. Mytnyk. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2015. 391 s.

[17] Skrypchenko O. V., Lysianska T. M., Skrypchenko L. O. Dovidnyk z pedahohiky i psykhohohii. Kyiv, 2000. 216 s.

СТЕПАНЕНКО Л. М. Профессиональная направленность в подготовке будущих психологов к взаимодействию с маргинальными социальными группами.

В статье рассматриваются особенности профессиональной направленности в подготовке будущих психологов к взаимодействию с маргинальными социальными группами. Для формирования объективных основ качественной профессиональной подготовки специалистов, были проанализированы основные положения концепции подготовки будущих психологов.

Определить основные аспекты формирования профессиональной направленности в подготовке будущих психологов к взаимодействию с маргинальными социальными группами возможно только при детальном раскрытии понятия "профессиональная направленность". Именно поэтому, нами были проанализированы сочетание составляющих в данном понятии.

Было определено, какие дидактические требования необходимо применять при проведении аудиторных занятий, учитывая то, что это может повысить технологичность в процессе применения умений и навыков.

Подано пути реализации профессиональной направленности подготовки будущих психологов. Таким образом, определена необходимость организации учебного процесса, благодаря которому у студентов должна формироваться определенная мотивированность в необходимости усвоения знаний. Также проанализированы, что познавательный интерес является важным фактором повышения эффективности профессиональной подготовки студентов, а связь содержания обучения с практикой становится основой для дальнейшей мотивации.

Нами было осуществлено качественный анализ сферы применения социально-профессиональных знаний выпускниками-психологами и определено, по меньшей мере, пять основных сфер.

Определено, что профессиональная подготовка должна осуществляться по принципу от простого к сложному, от абстрактного к конкретному, а также обоснованно суть такой подготовки.

Для обеспечения профессиональной подготовки будущих психологов к взаимодействию с маргинальными социальными группами мы сформировали так называемый план реализации профессиональной направленности студентов.

Реализация такой подготовки будущих психологов к взаимодействию с маргинальными социальными группами требует анализ и совершенствование учебных программ, подготовку учебно-методической литературы с дидактическими материалами и тому подобное.

Исходя из вышесказанного сформирован короткий обоснованный вывод.

Ключевые слова: социальное взаимодействие, профессиональная направленность, содержание профессиональной подготовки, содержание обучения, маргинальные социальные группы.

STEPANENKO L. M. Professional orientation in preparation of future psychologists to co-operating with marginalised task forces.

The article deals with the peculiarities of professional orientation in preparing future psychologists to interact with marginalized social groups. In order to form the objective bases for qualitative training of specialists, the basic principles of the concept of training of future psychologists were analyzed.

It is possible to determine the main aspects of professional orientation formation in the preparation of future psychologists for interaction with marginalized social groups only with the detailed definition of the term "professional orientation". That is why we have analyzed the combination of components in this concept.

It was determined which didactic requirements should be applied in the classroom, as this could increase the adaptability of the skills application process.

The ways of realization of professional orientation of training of future psychologists are presented. Thus, the necessity of organizing the educational process by which students have to be motivated to acquire knowledge is determined. It was also analyzed that cognitive interest is an important factor in improving the effectiveness of students' vocational training, and linking the content of learning with practice becomes the basis for further motivation.

We conducted a qualitative analysis of the scope of socio-professional knowledge by psychology graduates and identified at least five major areas.

It is determined that vocational training should be carried out on the principle from simple to complex, from abstract to concrete, and also the essence of such training is substantiated.

To provide professional training for future psychologists to interact with marginalized social groups, we have formulated a so-called plan for students' professional orientation.

Implementing such training for future psychologists to interact with marginalized social groups requires analysis and improvement of curricula, preparation of educational literature with didactic materials, etc.

In accordance with the above, a concise substantiated conclusion is formed.

Keywords: *social interaction, professional orientation, content of vocational training, content of training, marginal social groups.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-144.2019.23>

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051[:78

Сюй Вейвей

ВИКОНАВСЬКА СТАБІЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

В статті визначено актуальність проблеми формування виконавської стабільності майбутніх викладачів мистецьких дисциплін, яка умовлена сучасними вимогами суспільства і Держави до підвищення якості викладання у галузі мистецької освіти, що вимагає якісної демонстрації вокальних, вокально-хорових творів під час індивідуальних та групових занять. Розглянуто зміст процесу вокального навчання у вищих музично-педагогічних навчальних закладах у контексті його спрямованості на розвиток у студентів виконавської стабільності. Зазначено про важливість накопичення студентами позитивного досвіду як співацької концертної діяльності, так і педагогічної діяльності на основі цілеспрямованої роботи професорсько-викладацького складу під час вокального навчання у напрямку формування в студентів-магістрантів виконавської стабільності. Встановлено, що здатність майбутнього педагога-музикантів до компетентного провадження вокально-педагогічної, вокально-виконавської, вокально-просвітницької фахової діяльності залежить від сформованості у процесі вокального навчання студентів виконавської стабільності. Визначено, що специфіка фахової діяльності викладача мистецьких дисциплін полягає у її нерозривному зв'язку із музичним виконавством. Констатовано, що для набуття вокальної компетентності майбутніми викладачами мистецьких дисциплін, сформованість виконавської стабільності є одним з фундаментальних чинників, точкою опори, спираючись на яку педагог-музикант здатний фахово підготувати й виховати вчителя музики, спроможного залучити до музичного мистецтва дитячу та юнацьку аудиторію, розвинути у підростаючого покоління музично-естетичні смаки та сформувати музичні ідеали.

Ключові слова: *виконавська стабільність, майбутній викладач мистецьких дисциплін, процес вокального навчання, вокальна компетентність, позитивний досвід вокально-виконавської діяльності.*

Актуальність проблеми формування виконавської стабільності майбутніх викладачів мистецьких дисциплін зумовлена сучасними вимогами суспільства, Держави до підвищення якості викладання у галузі мистецької освіти. Належний рівень викладання мистецьких дисциплін у вищих музично-педагогічних навчальних закладах, компетентне провадження викладачами з "Постановки голосу", "Хорового класу", "Хорового диригування", "Методики